

A vojvodinai magyar középosztály és az ifjúság

Valahányszor még az itteni magyar ifjúságról írtak a magyarság ideológusai sohasem vették figyelembe kisebbségünk társadalmi rétegződéseit. Hogy ezt tudatos félrevezetésnek, vagy a helyzet fel nem ismerésének kell tulajdonítanunk, az itt nem lehet kérdéses tény az, hogy az úgynevezett vezetők mindig elsiklottak a kérdés, felett és lélektelen politikai szereplésük első idejétől kezdve máig következetesen kitarítottak a „kisebbségi sorsközösség” — amely a paraszt, munkás, kispolgár és intellektuel tömegeknek gyűjtőfogalma lett — általánosító jelszava mellett.

Ez, a politikai és kulturális felépítményében semminemű osztálykülönbséget nem ismerő szellem a háború előtti és azóta sem sokat változott magyar politikában leli magyarázatát, amikor is a feudális előjogaikat megőrizni akaró nagybirtokosság és feudálkapitalisták egy felülről mesterségesen kiépített ideológiával jókaimóros, hercegferences, pekárgyulás szellemmel mérgezték a magyar polgári gondolkodást.

Vojvodina mindig periféria volt. Kulturálisan és politikailag az ország központjából kapott direktívák szerint igazodott. A gróf Apponyi-féle kisebbségellenes politika idejében kolonizált magyarjaival a magyar állameszme itteni megerősödésének ügyét szolgálta, s gazdag termőföldjei dacára csak egyszerű gyarmati szerepet játszott a pesti nagytőkésrendezők utasításai alapján. A dzsentriskedő hivatalnokosztály és az elmagyarosodott szláv nagy-parasztréteg önálló politikai vagy kulturális ténykedésre nem volt alkalmas, s így sohasem fejlődhetett ki egy sajátosan vajdasági szellemi élet. Vojvodina „magasabb” gazdasági és közigazgatási követelmények folytán passzivitásra volt ítélve.

Hogy ez a hivatalos magyar politika mennyire káros volt és milyen veszélyeket rejtegetett magában, a tizenkilences események mutatták meg legjobban. A központi igazgatástól egyszerre elszakított vojvodinai magyarság tehetetlenül és gyámoltalanul vergődött az új nemzetiségi, gazdasági, politikai és kulturális kérdések tömkelegében. Javarésze minden felelősséget eldobva egyszerűen visszazönlött északra, magára hagyva azt a tömeget, amelynek kinevezett ideológiai és politikai vezetője volt, s amelyet a magyar politikai koncepciók szerint a teljes önállótlanúságra nevelt.

Mit kezdhetett egy ilyen magárahagyott tömeg, melyből hosszú évtizedeken keresztül mesterségesen kiöltek minden kezdeményezési hajlamot, minden önálló tettekézséget?

Azok a „vezetők”, akik az itteni magyarság sorsának további irányítását magukra vállalták legalább is ezt hirdették — az első nekiindulásban — és ennél tovább nem is jutottak — természetesen a régi központtól, Pesttől igyekeztek útbaigazításokat szerezni. Azok az utasítások azonban, melyek egy hűbéri államrendszer

politikai adottságaiból fakadnak sehogy sem voltak alkalmazhatók vajdasági viszonyokra. Az agrárreform, melyet a nemzeti politika vezérelve irányítottak s mely a nemzetiségi kisebbségeket a földosztásból kizárta, egyszeribe megfordította az eddigi helyzetet és Vojvodina egy délrőljövő kolonizációnak lett színtere. A megváltozott gazdasági és nemzetiségi viszonyok zűrzavara még kaotikusabbá tették a helyzetet és végleg kihúzták a talajt a magyarság vezetőinek politikai elgondolásai alól. Az egyedüli mentsvár, Magyarország ebben az időben nem adhatott mást mint egy zavaros nacionális, revíziós, idegengyűlölő, fajmagyar, ébredő ideológiát. Ezeket a hatásokat az itteni magyarságban csak érelték és még jobban kifejezésre juttatták az elszlávosító agrárpolitika és az áttelepített szláv hivatalnokosztály nacionalista, kisebbség ellenes magatartása. A nemzetiségi elzárkozás és ellenségeskedés az első időkben jogosan ébresztették fel a magyarságban az önmagárataltság érzését. Ez az egyedüllét és magárataltság fokozottabban vonatkozott a magyar középosztályra, amely a városi élet új közigazgatási rendszerében közvetlenül érezte kisebbségi voltának terheit. Így válik a középosztály a közös nemzetiségi sors, és ennek megfelelően az egységes magyar front gondolatának zászlóhordozójává. Ez az eszme — hála a régi reakciós nevelési rendszernek — kezdetben a parasztság és munkásság tömegeit is megmozdulásra bírta. Csakhamar jelentkeztek azonban azok a zökkenők, amelyek egy reális és egészséges gazdasági program hiányának voltak természetes következményei. A dolgozó rétegek politikai vezetését megárvállaló középosztály ahelyett, hogy az agrárreformok idején segített volna a parasztságnak a földhözjutásban, igyekezett menteni a maga számára mindent, ami menthető nemtörődve a százezres dolgozó magyarság sorsával. A magyar keresztény-kurzus szellemi befolyása alatt egyenesen munkásellenes álláspontot foglal el és megelégszik egy üres, határozatlan harccal a magyar nyelv, iskola és kultúra ügyéért. A tradicionális „hazai” mentalitás, amely sohasem csinált lelkiismereti kérdést a dolgozók sorsának elhanyagolásából, amely sohasem engedte kifejezésre jutni a nép tényleges gazdasági helyzetét, tovább élt a vojvodinai vezérszerepet játszó középosztályban. Az a pár magyar politikus, aki az itteni magyarság vezetőjének tornázta fel magát nem vett tudomást a paraszt, a munkás, a kisiparos speciális problémáiról, ha mindjárt ezek a problémák épp olyan jelentőséggel bírtak kisebbségünk életében, még nacionális szempontból is, mint a városi dzsentri, ügyvéd vagy orvos életkérdései. A nagy tömegek itt is kívülrekedtek a politikai és szellemi életből, épp úgy mint Magyarországon. Az egész aktív politikai élet kis klikk-harcokká zsugorodott össze, amelyekben egy-két karrier-vadász és egypár kiskaliberű akarnok állott egymással szemben nagy vásári láрма közt víva meg egyéni harcukat. A magyarság képviselői kivonták magukat népük mindennapi életéből, kikököntek a valóságból és elvesztették a tömegeikkel való kapcsolatukat. De ezzel nem is igen törődtek. Hagyták a

parasztot és a munkást a maga módján tengődni. Így azután az ipari munkásság szakszervezeteibe és a munkáspártokba húzódik, a parasztság pedig visszasülyed a régi tradicionális passzivitásába.

Tehetetlen, ingadozó s tapogatózó volt a középosztály kulturális szereplése is. Az importált iniciatívák nem teremthettek meg egy egészséges szellemi életet. Még az ébredő-szellemet sem volt képes teljes egészében átvenni és magáévá tenni. Sokkal gyávább volt semhogy nyíltan színtvalljon nacionalizmusa mellett. Annál nagyobb volt azonban aktivitása a kortesvacsorák rendezésében, amelyek egyúttal a vidék kulturális színvonalának emelését is célozták és amelyeken minden „demokratikus” hajlamát kiélhette a nagygazdákkal való poharazgatás közben. Ez jelentette volna a népszínműves erőltetett műkedveléssel egyetemben a parasztság felé való közeledést is. Mondani sem kell, hogy ez édes keveset érdekelte a parasztságot és nagyon gyöngye visszhangot váltott ki belőle.

Jellemző a középosztály önmentésre beállított tevékenységére, hogy az egyedüli komoly eredményt a diákszegélyezések, diákmenzák és otthonok felállításának terén érte el. Ezzel is csak a saját osztályérdekeinek tett szolgálatot; és pedig igen körültekintő módon. A segélyek u. i. mindig egy feltételhez voltak szabva. Azok a fiatalok, akik egyetemi tanulmányaikat folytatni akarták és anyagi helyzetüknél fogva kénytelenek voltak elfogadni a segélyt, alá kellett, hogy vessék magukat ennek a feltételnek. Ez pedig a régi feudális hagyományok őrizése, az antidemokratikus szellem ápolása, a kihangsúlyozottan munkásellenes, antiszociális gondolkodás terjesztése.

Csodálkoznak ma azon, hogy a magyar intellektuel réteg, megmozdithatatlan, cselekvésre nem képes, bárgyú és tehetetlen. Ez a nevelési rendszer, amely ravaszul éppen a legérzékenyebb helyen az anyagi megélhetés kritikus pontján érintette a tanuló ifjúságot, alapos és mély nyomokat hagyott benne.

A középosztály vezetőszerpét, amint ebből is kitűnik, két-féleképen használta ki a maga számára. Először is biztosította a fiai tanulási lehetőségét, másodsor egy olyan szellemi kádert igyekezett kinevelni, amely mindig hű őre marad haladásellenes ideológiájának. A magyar paraszt és munkás-réteg ifjúságával nem törődött. Ez a réteg teljesen kiesett elgondolásából. Az egyetemi ifjúság jelentette az egész magyar ifjúságot és ezt a ferde azonosítást sikerült annyira begyökerezni a közfelfogásba, hogy mindenki természetesnek veszi a ifjúság fogalmának ilyen szűkreszabott értelmezését. A sokat emlegetett jugoszláviai magyar fiatalok azonosak tehát az egyetemi városok diákegyesületeiben nevelkedett konzervatív, felületes és tudatlan ifjúságával. Ha az ifjúsággal valami baj volt, ha az ifjúság valaminek hiányát érezte, ha az ifjúságon segíteni kellett, úgy ez az egyetemi ifjúság volt. A tanyai ifjak sorsából sohasem csináltak kérdést maguknak a magyarság vezetői. Ez nem is szabad, hogy kérdéssé nője ki magát. Szabad volt valaha is hogy Dózsa népe gondokat okozzon az uraknak?

Nagyon érdekesen világít rá a magyar középosztály kultúr-
munkájának értékére az alábbi következő pár számadat:

A magyar egyetemi ifjúság száma	1923—24-ben	105
"	"	"
"	1929—30-ban	263
"	"	"
"	1930—31-ben	352
"	"	"
"	1931—32-ben	384
"	"	"
"	1934—35-ben	395

Ebben az évben kb. 400—420-ra tehető a számuk. Ezek a számok mindenesetre állandó emelkedést mutatnak, de ha vesszük a Jugoszláviában lakó magyarság összszámát, mely a 1929-es hivatalos statisztikai kimutatások szerint 467.658 lélek, akkor ehhez arányítva elképesztően kicsiny a tanuló ifjúság száma. Minden 1.170-ik magyar anyanyelvű lakosra esik 1 egyetemi hallgató. A középiskolát végzett ifjúság számát nem tudjuk, de ha átlagosan vesszük, hogy minden évben 80—90-nel szaporodik a számuk, az elmúlt utolsó 20 év alatt 1.600—1.800 gimnáziumot, kereskedelmit, vagy más középiskolát végzett ifjú szaporította a magyarság szellemi káderét. Ezt véve alapul **233** magyarra jut 1 középiskolát végzett. Ezek a számok mutatják legjobban, hogy milyen aránytalanul kicsi az a csoport, amelyet a középosztály az egész magyar ifjúságnak nevezett ki és milyen csekély értékű volt az a ténykedés, amely ennek segélyezésében merült ki.

A magyar középosztály szabad politikai életének idején tehát hű marad önmagához. Folytatta azt, amit a magyar feudális állam-
eszmé terjesztésének feladatául magára vállalt, anélkül, hogy itt meg lettek volna hozzá a kellő gazdasági és szociális alapok, nagybirtokok és hitbizományok formájában. A katasztrofális össze-
roppanás be is következett, amint a *válság* beköszöntött. A régi patinás mágnás-mentalitás mentve volt ugyan, de a magyarság csupaszon, gyámoltalanul, tartalékok és utánpotlás nélkül került a válságba és az ezzel egyidejűleg jelentkező parancsuralomba.

Rezervái nincsenek, mert a prosperitás évei terméketlen, egyoldalú önmentési akciókkal teltek el. A természetes utánpotlást, az egészséges, önálló, cselekedni képes ifjúságot lehetetlen nevelési módszereivel béklyózta tehetetlenné. Az alulróljövő, friss népi erőknél eleve útját vágta. Gazdaságilag szervezetlen, politikai súlyát már régebben elvesztette, (a jugoszláv politikai életben a magyarságot sohasem vették komolyan tényezőként) az a kizárólag iskola-
ügyekre és szűk kultúrtérre szorított munka, melyet oly tétován végzett még a saját körében is elvesztette jelentőségét és unottá vált. Ellenállóereje nem volt és egyszerű vak eszköze lett az eseményeknek.

És mit tett a sokat dédelgetett magyar ifjúság az egész kisebbségi ügyre nézve ilyen sorsdöntő időben?

Magyarságunk életének patópálos vezérmotívuma: lehetőleg semmit sem csinálni, és ha már kell: minnél kevesebbet — a középosztály gondosan pólyázott ifjúságánál százszázalékosan kife-

jezésre jutott. Jólnevelt szolgáléküséggel igazodott vezetői atyai tanácsaihoz és az olyannyira sikerült neki, hogy senki sem vette észre létezését.

Akkor, mikor a kisebbségi sors, a nemzetiségi fennmaradás a legverejtékesebb munkát követelte meg, az ifjúság követve szellemi tanácsadói példáját a dzsentri mentalitásnak megfelelően vidáman élte az aranyifjak életét pontosan betartva a hercegerenci recept előírásait.

A parancsuralmi forma mindig halált jelent a kisebbségnek. Ezért van az, hogy egy ország demokratikus elemei és a kisebbségek természetes szövetségesek. Felismerte ezt valamikor is az itteni magyarság szellemi élcsapata? Tette-e a legkisebb erőfeszítést is az ország demokratikus erőihez való közedelésre? Tette-e legparányibb lépést is a minden kisebbségi ügy támogatója, a munkásság felé? S amíg a szláv diákság nagy tömegeiben egyre jobban sodródott a liberális eszmék, a haladást akarók a szociális igazságot keresők táborába, addig a magyar diákság „hazulról” importált üres jelszavakkal dobálózva végzett tragikusan nevetséges bűvészmutatványokat a maga legnagyobb meglepedésére és mások mulattatására. Még csak azt sem mondhatni, hogy kisebbségi mivoltának magáraulaltsága, elszigeteltsége vezette eddig. A zagrebi egyetem magyar diákjai nem egyszer tettek hűségnyilatkozatot a horvát frankovác-fasiszta diákságnak. Ha zsidóverésről, vagy a haladószellemű diákság megtámadásáról volt szó még nemzeti gatlásokat sem éreztek.

A válság az idők folyamán ledöntötte azokat a kirívó gazdasági és ezzel együtt nacionalista különbségeket, amelyek eleinte mélyszakadékot húztak az itteni magyarság és szláv lakosság és hivatalnokosztály közé. A helyzet egyformán sújtotta úgy a szláv-ságot, mint a magyarságot. Nem volt már ok arra, hogy a nemzetiségi előnyök irigységet, ellenségeskedést váltsanak ki. A nemzetiségi különbségek elhomályosodásával egyidőben annál jobban kihangsúlyozódtak a társadalmi rétegződés okozta különbségek. A dolgozórétegek sorsközössége elmosta a nemzetiségi határokat. Az értelmiség egyre rosszabbodó helyzete folytán közelebb került a társadalmi kérdések vonalához, mely fokozatosan határozottabb irányt vett fel. Egy erjedési folyamat indult meg a magyar diákság soraiban is és egy vékony réteg, különösen a szegényebbek azok, akik segélyakció ellenére lassan tisztultabb szemléletre tettek szert. A „vezetők” még mindig vakon járták a régi táncot a pesti füttyszóra és vakságukban nem vették észre, hogy lassan már csak egyedül járják. Az ifjúság nagyobb része elfordult tőlük. Kiábrándult a szemforgató hazugságból és ámitásokból. A valóság öntudatra ébresztette. Ez a folyamat korántsem volt egyenesirányú és gyors átalakulás. A bomlás megindult, az ellentétek határozottabbaká váltak, de tisztán csak kevesen ismerték fel a tényleges okokat. Megindult a harc az „öregék” és fiatalok között. Generációs harcnak nevezték. Divatosak lettek a generációs mozgalom és generációs harc jelszavai.

Voltak akik kikötöttek ennél és tovább nem is jutottak, de voltak, akik megtalálták igazi helyüket és bátran állástfoglaltak a dolgozók ügye mellett. A ifjúság kettészakadt. A gyorsabb tempóban haladók és az u. n. mérsékeltek, ingadozók, zavarosabb világnézetűek tábora. Mindnyájan érezték a idők nyomasztó terhét és látták a társadalmi igazságtalanságokat, de tapogatózó nekiindulásukban itt-ott kátyukba kerültek, megrekedtek, vagy kisiklottak, hogy azután újabb nekilendüléssel visszakerüljenek az eredeti kerékvágásba. Ezt az ingadozást mutatta a jugoszláviai magyar fiatalság egyetlen lapja, a Hid is. *Ahogy kivált a magyar fiatalság átlagos tömegéből egy kis élcsapat, megindult egy lassú, de folytonos társadalmi munka is, melynek első megnyilvánulása 1934-ben a Hid megalapítása volt.* A Hid és a köréje gyűlt fiatalok, akik dolgozni akartak és becsületesen keresték a szociális igazsághoz vezető utat, megindulásának első évétől kezdve igyekezett a fiatalság élni és cselekedni akarását dokumentálni. Fokról-fokra tisztult ki a lap körül csoportosuló fiatalok világnézete és annak ellenére, hogy ez a kis tábor sohasem volt képes tagjait egybentartani — állandó változások és fluktuálások mutatkoztak itt is — mind határozottabb vonalban fejlődött. Ez a folyamat természetesen nem ment simán. Gondoskodtak róla a reakció csatlósai, hogy minduntalan megzavarják. Felvonultattak mindent, amit egy jólnevelt ifjúságnak a szent maradiság és tudatlanság védelmében meg kell mozgatnia. Kezdve kicsinyes, személyes támadásoktól a koholt rágalmakig és piszkos provokációkig. Nem tudták megérteni a lap őszinte és becsületes jóakarátát, mert maguk sohasem ismerték ezt. Hol is tanultak volna becsületet és őszinteséget?

A középosztály idősebb, konzervatívabb generációja és a haladószellemű fiatalság elfojtott, belső ellentétei csak akkor törtek felszínre, mikor egy demokratikus kormányintézkedéssel újra megengedték a magyar olvasóköri és közművelődési egyesületek működését. Egyes „vezetők” már jóelőre megérezték ezt és aggodalommal tekintettek az ujonnan megalakuló egyesületek működése elé. A legszivesebben visszavonatták volna az engedélyt, ha nem tartanak a közvélemény itéletétől. Az események azután igazolták is aggodalmuk helyénvalóságát. Az egyesületekbe beözönlő ifjúság követelte a maga jogait. Új munkaprogramok és a fiatalok cselekvési szabadságáért folyt a harc. A régi, jó nevelők püsszegték és csittitgatták, de már nem találták meg azokat a szépen idomított báránycákát, melyeket évekkkel ezelőtt sorsukra hagytak. A megszokott és megunt érvek sem hatottak már és mikor látták, hogy semmi sem használ egy magyar gesztussal, úri gesztussal egyszerűen kizárták az ifjúságot kijelentve, hogy kultúra volt és lesz is ifjúság nélkül. Ebben igazuk volt. Ahhoz a kultúrához, amit a közművelődési egyesületek nyújtanak, nincs szükség fiatal erőkre, lendületre, pezsgő életre. Az a kultúra a lefelé indulók, a lassú agónia kultúrája.

Az összes közművelődési egyesületek közül egyedül a szubotcainak van ifjúsági szekciója és hogy van, nem annyira a fiatalság